

HUDEBNÍ ROZHLEDY 01

2008 / ročník 61 / cena 40 Kč

Kateřina Englichová
režisér Václav Věžník
Tre boemi in Italia
200 let Pražské konzervatoře

❶ Harfistka Kateřina Englichová je mimořádně atraktivní hudební osobnost. Málokdy se podaří najít hudebníka tak komplexně vzdělaného, interpretačně všestranného, inteligentního a zároveň tak nesmírně pohotového a flexibilního. Svou koncertní činností, celkovou image i dalšími aktivitami – at už jako velmi vyhledávaná pedagožka nebo autorka četných publicistických příspěvků – pomáhá udržovat celý obor vážné hudby v současném rychle se měnícím, „globalizujícím“ se světě „up to date“ a vytváří jeho moderní obsah. Na každé vystoupení at už v Carnegie Hall nebo na jakémkoliv jiném místě přichází vždy dokonale připravena, a tak pokaždé znovu můžeme obdivovat nezměnitelný způsob, jakým dokáže strukturovat interpretovanou partituru... → **strana 3**

❷ Václav Věžník patří k nestorům české operní režie. Od doby, kdy jeho první operní inscenace, Donizettiho Don Pasquale, měla svoji premiéru, uplynulo již více jak půl století. Za tuto poměrně dlouhou dobu opera zažila již celou řadu inscenačních trendů, prošla údobími pro ni příznivými i krizovými. Operní provoz se začal výrazněji proměňovat zejména po devadesátém roce, kdy se v operních divadlech začaly odrážet nové ekonomické podmínky naší společnosti. Přestože umělecká činnost Václava Věžníka je spjata především s brněnskou operou, režíroval též na všech našich ostatních operních scénách a mnohokrát i v zahraničí. Ostatně dodnes je zván k pohostinským režiiím. Možná právě proto se ve svém příspěvku zamýšlí i nad naší operní současností... → **strana 46**

Hradecký tiskař a nototiskař Jan Jakub Komárek, minoritský varhaník a skladatel Bohuslav (Matěj) Černohorský a houslista i operní a oratorní skladatel Josef Mysliveček, o nichž vám v tomto roce přineseme řadu zajímavostí ve dvanáctidílném cyklu, vstoupili do hudebních dějin s předomkem „Boemo“. Všichni tři totiž pocházeli z Čech (Hradec Králové, Nymburk a Praha), žili v Itálii dostatečně dlouho (30, 22 a 18 let) a vyrovnali se ve svých hudebních profesích domácím tak dobře, že je Italové nejenom brali na vědomí, ale oceňovali u nich profesní i určité jedinečné rysy, aniž bychom se odvažovali mluvit přímo o nějaké umělecké nacionalitě. Vždyť už samu adaptaci a identifikaci s italským uměleckým prostředím nutno považovat za velký kariérní úspěch... → **strana 50**

❸ Dvousté výročí založení předního hudebního učiliště v našich zemích, Pražské konzervatoře, se blíží téměř mílovými kroky, a tak pro vás, vážení čtenáři, připravujeme do následujících let obsažnou sérii článků, které vám přiblíží celou řadu zajímavostí týkajících se vzniku této instituce. A to nejen jejích počátků, rozvoje, či tzv. „zlatého věku“, ale i časů válečných, které se na jejím chodu podepsaly nepříznivě, nebo doby mistrovské školy Pražské konzervatoře, jež připravila pozdější vznik Akademie múzických umění... tedy stručně řečeno: pohled do dějin Pražské konzervatoře až po její „žhavou“ současnost. Tato instituce vychovala k umění od roku svého založení (1811) na tisíce absolventů, mezi nimiž byli i nejvýznamnější umělci své doby, kteří šířili její věhlas po celém světě... → **strana 52**

ROZHOVORY

- 3 · Kateřina Englichová
- 6 · Klarinetista Irvin Venyš
- 8 · Nadace Český hudební fond

UDÁLOSTI

- 11 · Štefan Margita a hosté ve Stavovském divadle

FESTIVALY, KONCERTY

- 12 · Dny soudobé hudby
- 16 · IV. ročník Svatováclavského hudebního festivalu
- 17 · Pontes každý rok jinak
- 18 · Pocta Iljovi Hurníkovi
- 19 · Pěvecké naděje z Karlových Varů

HORIZONT

- 24 · Jazz bez hranic
- 25 · Pražský jazzový listopad zářil mnoha hvězdami

DIVADLO – OPERA · BALET · MUZIKÁL

- 26 · V Brně ode zdi ke zdi
- 28 · Festival Nové Evropy
- 30 · Macbeth z MET v kině Aero

ZAHRAŇIČÍ

- 36 · Světová operní divadla III.
I. Slovenské národní divadlo v Bratislavě
- 38 · Bratislavské hudební slavnosti
- 39 · Podzim v Berlíně
- 42 · Wagnerův Rienzi opět na scéně

STUDIE, KOMENTÁŘE

- 46 · Zlatá éra české opery III.
I. Aby se nezapomnělo – Václav Věžník
- 48 · Novinky soudobé hudby
I. Pavel Kopecký: Surrealistická zahrada
- 50 · Tre Boemi in Italia
I. Úvod
- 52 · 200 let Pražské konzervatoře
I. Úvod

KNIHY

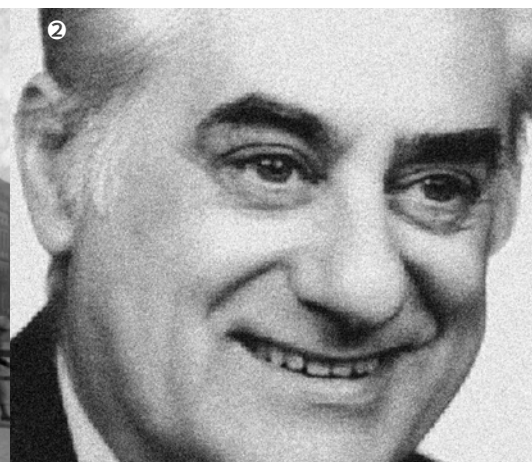
- 57 · Volkmar Braunbehrens: Salieri – hudebník v Mozartově stínu

SVĚT HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ

- 58 · Světoví houslaři a česká škola
I. Věnceslav Metelka, Jaromír Joo a Náchodská soutěž

REVUE HUDEBNÍCH NOSIČŮ

- 59 · Od firmy k firmě
- 61 · Recenze CD

KATEŘINA ENGLICHOVÁ

NEVÍM, PROČ BY POPULARITA NEMĚLA PATŘIT DO VÁŽNÉ HUDBY

✎ Jiří Štílec

Harfistka Kateřina Englichová je mimořádně atraktivní hudební osobnost. Málokdy se podaří najít hudebníka tak komplexně vzdělaného, interpretačně všestranného, inteligentního a zároveň nesmírně pohotového a flexibilního. Zároveň svou koncertní činností, celkovou image i dalšími aktivitami – ať už jako velmi vyhledávaná pedagožka nebo v řadě rozhovorů a publicistických příspěvků – pomáhá udržovat celý obor vážné hudby v současném rychle se měnícím, „globalizujícím“ se světě „up to date“ a vytváří jeho moderní obsah.

Přes relativní bohatství repertoáru z minulých historických období se Kateřina Englichová nebojí soudobé hudby a dokáže se postavit za nově vzniklé kompozice, řada autorů jí také své skladby věnovala – mj. Jan F. Fischer; Jindřich Feld, Sylvie Bodorová, Zdeněk Lukáš a další. Nebojí se ani rozhovorů s novináři nebo publicisty, jimž se někteří umělci raději vyhýbají, ale dokáže jednoznačně odmítnout publicitu, o níž není přesvědčena, nebo která by se snažila o popularizaci za každou cenu nebo primitivním způsobem.

Dokáže si laskavým, ale zároveň pevným přístupem a názorovou konzistencí zjednat okamžitý respekt, umí i mávnout velkoryse rukou nad nevýznamnou maličkostí (pokud se netýká hry na harfu!!!) a vyzaruje z ní velký kus pohody. Její interpretace a pohled na harfu přinášejí naprosto jasný „tvůrčí“ názor; na každé vystoupení, ať v Carnegie Hall, v Rudolfinu nebo na jakémkoliv dalším místě, přichází vždy dokonale připravena, obdivuhodný je způsob, jakým dokáže strukturovat interpretovanou partituru, „generovat“ smysluplný hudební proud z tohoto nástroje. Má obdivuhodný smysl pro rytmus a souhru a mezi našimi harfisty a harfistkami bych ji jednoznačně přisoudil prvořadé postavení.

Formovalo ji mnoho vlivů – rodinné prostředí, výuka na konzervatoři, studia v USA a společenské proměny devadesátých let týkající se i hudebního života, její bohatá koncertní praxe, ale i desítky špičkových nahrávek doma i v zahraničí. Zajímavé jsou i její názory a postřehy o hudební současnosti. První otázka mířila k jejímu dětství a mládí.

Jaké jste měla v dětství a mládí vzory – obecně lidské, pokud to tak lze říci, a hudební?

Každého ovlivní prostředí, ze kterého pochází. Já moc často vzpomínám na svého dědečka, architekta Vladimíra Weisse, který byl a je pro mne vzorem vzdělaného, kultivovaného a přitom neokázalého muže, jenž byl nejen nesmírně nadaný – překrásně maloval, hrál skvěle na klavír (studoval u prof. Jiráňka) – ale i velmi vlídný a přívětivý. Z těch hudebních vzorů to byl pro mne určitě Claudio Abbado, s kterým jsem se setkala v Orchestru mladých Gustava Mahlera (GMJO). I když to asi bude znít velmi paradoxně, dnes si myslím, že jeden z důvodů, proč nehraji v orchestru, je právě moje účinkování v GMJO. Jen málokdy dosáhnete totiž takové – zcela sólistické – dokonalosti, jako tomu bylo v orchestru mladých, talentovaných nadšenců, vedených takovou velkou osobností, jakou je Claudio Abbado.

Kdo na vás v mládí nejvíce zapůsobil? Byla vaše cesta na dráhu sólové harfistky rovná nebo klikatá?

Já jsem se vlastně začala učit pořádně na harfu až na Pražské konzervatoři. Ze začátku jsem hrála mnohem lépe na klavír, takže určitě na mne zapůsobil paní prof. Libuše Váchalová, která to se mnou „riskla“, nebála se mi dávat velké úkoly a občas mne rovnou „hodit do vody.“

Studovala jste díky Fulbrightovu stipendiu na Curtisově Institutu ve Filadelfii v USA a předtím, jak jste již zmínila, na Konzervatoři v Praze. Jaký je podle vašeho názoru a podle vašich zkušeností rozdíl mezi studiem u nás a v zahraničí zejména v USA – z pozice studenta i pedagoga (víte, že od roku 2005 učíte na New York University Prague).

Řekla bych, že studenti na amerických univerzitách jsou aktivnější, nenechají si nic líbit a neobávají se své učitele názorově „atakovat“ nebo konfrontovat s odlišnými, často protichůdnými názory. Pro pedagoga je to přínosné, protože ho to nutí, aby se sám stále vzdělával a „držel krok“. Výborné školy jsou drahé, mnozí ze studentů si berou úvěr, který pak léta splácují, takže je tento postoj vlastně logický. Je tam větší neformálnost ve vztahu mezi učitelem a žákem. Je tam ale také obrovský rozdíl v kvalitě jednotlivých univerzit. Měla jsem obrovské štěstí, že jsem se dostala na prestižní školu a i nyní mohu vyučovat na tak výborné instituci, jakou je NYU (New York University).

Myslíte si, že je nějaký rozdíl mezi českým a zahraničním hudebníkem – otázka míří k tzv. národnímu specifiku, pokud něco takového vůbec existuje?

Tuším, na co narážíte. Nevím, jestli se to dá vyloženě nazvat národním specifikem. Já se většinou stýkám s kolegy, kteří jsou „kosmopolitní“, univerzálně orientovaní, takže rozdíly víceméně nevidím. Všichni hrají sólově, komorní muziku, popřípadě učí. Všichni máme stejný zájem a baví nás to. V orchestrech u nás mám občas dojem určitě „opotrebovanosti“, který je zřejmě dán pocitem nedocenenosti, ať už finanční nebo společenské. Já to do určité míry chápu, také jsem hrála několik let ve Filadelfském orchestru a vím, jak nesmírně vysilující a vyčerpávající je sedět celé hodiny na zkouškách a „chrlit“ jeden koncert za druhým. Ale také si myslím, že k profesionalitě hudebníka patří řešit tyto věci mimo zkušebnu a nepodceňovat tak podvědomě profesi orchestrálního hráče – možná, že svoji roli tady sehrává i systém našeho školství, který tak trochu vytváří dojem, že všichni absolventi budou moci být sólisty. Určitá otrávenost nebo nechut zkoušet, ztráta alespoň stopy radosti z „dělání hudby“ v orchestru může otrávit celé ovzduší a v takové atmosféře je hrozné pracovat.

Harfa a soudobá hudba? Sama velmi často interpretujete soudobá díla, v čem je to obtížné a naopak, má to nějaké „výhody“?

K soudobé muzice mne přivedla prof. Libuše Váchalová na konzervatoři a dodnes se jí ráda věnuji. Obtížné je to v tom, že mnohdy panuje dost velký konzervatismus mezi pořadateli a ti pak, často také díky přehnaným představám o (domnělých nebo reálných) poplatcích OSA nebo skutečně vysokým poplatkům vůči nakladatelům nebo v kombinaci obou faktorů, nechtějí soudobou muziku uvádět s tvrzením, že se lidem nelíbí. Moje zkušenost je zcela jiná. Ne, že bych byla příznivkyně celovečerních recitálů poskládaných pouze ze soudobé hudby, ale když uvedu dvě tři skladby, reakce publika bývá velmi dobrá. Samozřejmě záleží na tom, co vyberete a na jakou příležitost. Pamatuji se na nádherné koncerty na Tanglewoodském festivalu, kde jsme hráli celý večer skladby George Crumba nebo Steve Reicha. Publikum bylo nadšené. Soudobá muzika má ale také své výhody. Nejen, že žijeme v moderní době a prezentace moderní hudby je velmi důležitá jako určitá sebereflexe, ale učením se nových

skladeb se každý hudebník dál zdokonaluje jak v technice, tak v interpretaci.

Jak je to s repertoárem pro váš nástroj a jaké jsou jeho možnosti?

Já si na repertoár nemohu stěžovat. Pochopitelně se to nedá srovnávat s klavírní nebo houslovou literaturou, ale když se podíváte trochu hlouběji pod povrch, tak stejně zjistíte, že se většinou hraje těch 5 nejoblíbenějších klavírních a 5 houslových koncertů.

Jak se díváte na problém transkripce – myslím, že nejste v tomto ohledu „fundamentalistka“ a dobrých úprav se nebojíte, tak jako se jich nebáli jiní a tak, jako je prováděl například i Johann Sebastian Bach?

Úprav se nebojím, i když bych to rozhodně nesrovnávala s J. S. Bachem! Už od konzervatoře jsem byla zvyklá upravovat cembalové nebo klavírní party. Dělam to ale spíš pudově, stylem „pokus omyl“. Něco nakonec vyjde pěkně, něco ne.

Je nějaká výrazová poloha vašeho nástroje, která je vám obzvláště blízká?

Myslím si, že harfa má mnoho výrazových poloh, že to není „jen“ drnkací nástroj. Baví mne pokoušet se bourat právě ty „zajeté“ stereotypy o nerytmickém hraní, v kterém se nikdo nevyzná. Na harfu se dá zahrát opravdu hodně, dá se na ní frázovat jako na klavíru. Je to jen mnohem těžší.

Jakou hudbu posloucháte, pokud v takových situacích vůbec něco posloucháte, když se nemusíte na nic připravovat?

Správná otázka. Mnohdy raději poslouchám mluvené slovo, pokud možno inteligentní, což mi poměrně dost zužuje výběr. Mám také moc ráda jazz. Dříve jsem poslouchala hodně symfonickou muziku, Šostakoviče, Mahlera, asi jako kompenzaci k tomu, co dělám. Ale nejraději mám stejně živý koncert.

Jaká je role umění ve společnosti?

Umění přináší určitou kultivovanost do našich životů, bez něj bychom byli duševně i duchovně mnohem chudší. Když nám je nejhůř, umění nám většinou dává naději, mělo by v nás evokovat kladné emoce, pocit uspokojení. Patříme historicky do určitého kulturního prostředí a s tím souvisí i poslech, popřípadě produkce klasické hudby.

Jaký druh umění vás kromě hudby nejvíce přitahuje a proč?

Určitě divadlo. Obdivuji, jak se herci umí převtělit do jiných postav.

Co vám přináší vaše popularita a patří vůbec tato kategorie do tzv. vážné hudby?

Nevím, proč by popularita do vážné hudby neměla patřit, i když to samozřejmě s hudbou jako takovou nemá co dělat. Já sama si ale zas tak populární nepřipadám, aby mě to nějakým způsobem omezovalo. Konkrétně mi to přináší milé dopisy lidí, kteří maximálně chtějí podepsanou fotografii.

Myslíte si, že je možno popularitou případně nekonvenční prezentací umělců či projektů (v jakékoliv formě, nejčastěji vizuálně a tzv. neformálností) pomoci „přitáhnout“ k vážné hudbě mladé posluchače, nebo je to jen zdánlivě správná cesta?

Určitě se dá neformálností setřít jistý nepříjemný odér, který možná, bohužel, na klasické muzice neprávem ulpěl ještě z minulých dob. Mám na mysli rovnítko: oficiální kultura = přenos Libuše či Prodané nevěsty z ND. Jinak si ale myslím,

že veškerá vizualizace je sice fajn, ale na tzv. normální koncert víc lidí nepřitáhne. Oni budou pak vždycky vyhledávat stejný formát, tj. buď show nebo určitého umělce, na kterého jdou, ale úplně z jiných důvodů, než kvůli muzice.

Myslíte si, že klasická hudba je záležitostí elit a těžko tomu bude jinak?

Nemyslím si, že je záležitostí pouze elit, ale skupiny lidí, která bude vždy v menšině. Ale to mě vůbec nedeprimuje! Naopak!

Co podle vás přináší poslech tzv. vážné hudby posluchačům, stojí to za tu intelektuální námahu?

Tak na to si každý musí odpovědět sám. Já samozřejmě říkám, že to cenu má. Už jen proto, aby se všichni „neutelevisovali“.

Jaká kultura, země či kontinent jsou vám nejbližší a co vás na nich přitahuje?

Blízká je mi Amerika, žila jsem tam 5 let. Je to drsná země neomezených možností. Jinak mne přitahuje Nový Zéland. Jedete po silnici, zastavíte u stolku s ovocem, které si sám navážíte a do kasičky zaplatíte. Nikde ani človíčka. Není to snad země zaslíbená? (Jak dlouho by takový stolek vydržel asi u nás...?!)

Co podle vás přináší moderní informační technologie, globalizace atd. současnému výkonnému umělci, jsme v informační společnosti nebo ve společnosti totálně zaplavené tolika informacemi, že už není možno je hierarchizovat a z této oblasti se stává nově odvětví zábavního infoprůmyslu?

Když odmyslím všechny výhody komunikace přes internet pro celém světě, tak nám to přináší hlavně to, že se musíme více snažit. A to není nikdy na škodu!

Je něco, co vám vadí na současném hudebním životě? Jaká je současná hudební scéna, co by potřebovala a co jí schází?

Vadí mi, že nedržíme jako muzikanti při sobě. Výtvarníci či divadelníci drží pospolu mnohem víc. Chybí nám hrdost. A přitom máme být na co hrdí. Ať už z historie nebo i prostě tím, jakou těžkou a přitom krásnou a povznášející práci máme. Práci, které jsme se věnovali od malička. Je to navíc jeden z mála vývozních artiklů této země. Vadí mi, že si jako by nevážíme práce jiných, ale mnohdy ani vlastní. Víím, že to není jednoduché, ale není u nás stanovený ani minimální honorář. Muzikanti hrají často pod cenou. Tím tu naši profesi degradují. Vždycky mne zabolí u srdce, když vidím, jak na nějaké bohaté recepci hrají k jídlu členové našich nejlepších orchestrů. Ani nechci vědět za kolik! A co bychom potřebovali? Někoho, kdo by za nás víc lobbboval na místech jako je magistrát nebo ministerstvo kultury.

Co byste dnes udělala jinak, pokud byste tak vůbec udělala, kdybyste se mohla vrátit o deset let zpátky?

Kromě pár malicherností, vůbec nic.

Vím, že máte skvělé rodinné zázemí, co pro vás tato skutečnost znamená? Co byste přála vašemu dítěti (vašim dětem), až bude dospělé?

Znamená to pro mne vlastně všechno, za co stojí žít. To ostatní jsou jen vedlejší témata! ■

Kateřina Englichová